

Välkommen till Kalvön

Kalvön med sina inbjudande stränder och skogsstigar i dalgångar runt höga bergstoppar har varit ett populärt besöksmål och boplat sedan stenåldern. Rester av flintavslag visar att ön varit bebodd redan för cirka 8 500 år sedan. Idag är Kalvön ett spännande naturreservat med en intressant kulturhistoria.

Den närmare 130 hektar stora ön är cirka två kilometer lång och upp till 1,2 kilometer bred. Av öns tre bergstoppar är den norra högst och reser sig nästan 100 meter över havet. På bergshöjderna växer en gles hållmarkstallskog med upp till 200 år gamla tallar. Utsikten från bergstopparna är milsvid. På östra sidan stupar berget brant.

En stor del av Kalvöns besökare kommer med båt. Kalvöbågen i väster, Skänklinge uddar i söder och Storebukt på östra sidan är populära platser att lägga till vid. Det går också bra att komma landvägen till ön tack vare en stabil gångbro på västsidan från Näset. Goda badmöjligheter finns vid Storebukt, Mjölkevik och Djupvik. Trots att Kalvön är så kuperad finns ett flertal stigar som ger goda möjligheter att utforska öns inre delar.

Man kan tro att ordet Kalvön har med djurkalvar att göra, men förklaringen är troligen en annan. Namnet lär gå tillbaka till när Bohuslän var norskt. Kalv användes då i betydelsen en mindre ö som ligger intill en större.

Berggrunden består av gnejs och granit med kvartsinslag. Här och var finns skalgrus – rester från mussel- och snäckskalsbankar som bildades i grunda vattenområden.

Skörbjuggsört
Cochlearia officinalis

Boplat på stenåldern

När Kalvön användes som boplat på stenåldern stod vattenytan minst 30 meter högre än nu. Istället för dagens barrskog växte lövskog med hasselbuskar. Stenåldersmänniskorna slog sig helst ned på platser i lä för nordvindar. En sådan lämplig boplat har påträffats 35 meter över nuvarande havsyta intill stigen mellan två bergshöjder cirka 300 meter sydväst om Klyvareviken. Rester av slagen flinta som arkeologer påträffat här vittnar om stenåldersfolkets ständiga arbete för att få mat för dagen. En bit ovanför dåvarande strandkanten förbereddes jakt och fiske. Vassa flintaspetsar var nödvändiga delar i jaktredskapen. Kanske några av gruppens medlemmar fram på hösten gick runt på ön och letade efter hasselnötter. Ofta användes boplatserna säsongsvis, beroende på årstid och födotillgång.

Flintavslag

Ett annat spår av Kalvöns tidiga kulturhistoria finns vid Öbacken på nordvästra delen, intill bebyggelse strax utanför reservatsgränsen. Inom en yta på ett par tusen kvadratmeter ligger ett gravfält med fem stenhögar. Den största högen i gravfältets södra del har en kantkedja av stenar. Gravfältet ligger på knappt tio meters höjd över havet och dateras till yngre järnålder (järnålder är perioden 500 fKr - 1050 eKr).

Strävsamt torparliv

Från tiden mellan järnålder och medeltid ses få tydliga spår på Kalvön. En skriftlig notering finns av biskopen av Oslo, Jens Nilssøn, som nämnde Kalvön år 1594 i en av sina resedagböcker. Mycket är oklart om Kalvöns tidiga historia. Däremot vet man att en nykolonisering av ön skedde under slutet av 1700-talet, i samband med den stora sillperioden. På Stusholmen, Kalvöns norra spets, ligger ruinerna av ett litet trankokeri från denna sillperiod.

Marken på ön ägdes av bönder i Orrevik (Årrewik) väster om Kalvön. Stora delar av ön var redan då skogklädd men det fanns även bördig odlingsmark innanför flera av vikarna.

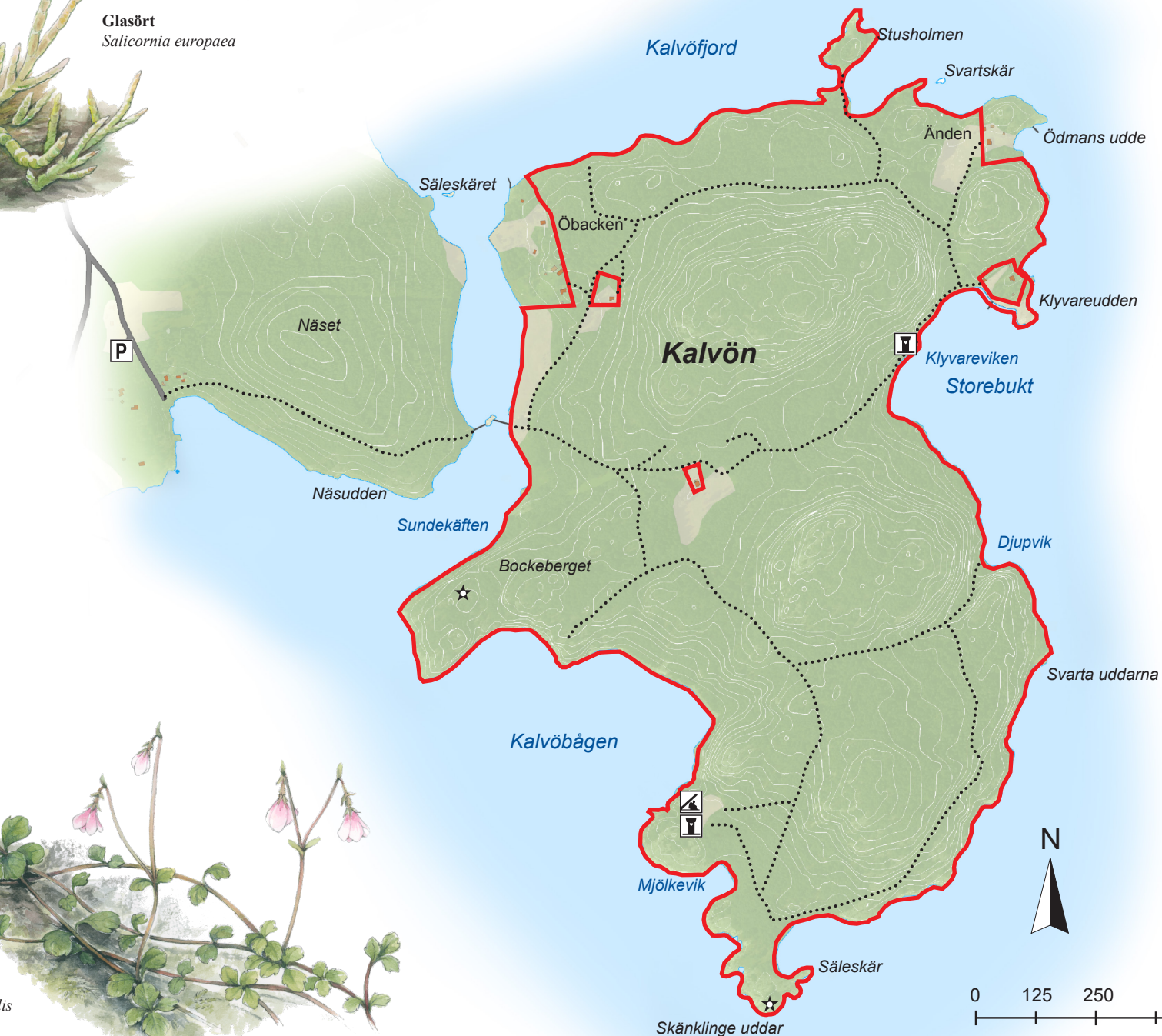
Glasört
Salicornia europaea

Grönsångare
Phylloscopus sibilatrix

Linnea
Linnaea borealis

- Reservatsgräns
- - - - - Skogsbilväg
- Stig
- Skog
- Öppen mark
- Vatten
- Höjdkurvor
- P Parkering
- Vindskydd
- Toa
- ☆ Fyr

Under de sista årtiondena av 1700-talet byggdes flera torp på Kalvön. Spåren av ett tidigare öppnare odlingslandskap syns fortfarande i form av mosspåväxta stenmurar intill stigar i skogen. Idag finns inte mycket kvar av torpen, bara någon enstaka torpruin, men kyrkböckerna ger en inblick i torparnas liv. Skyltar längs stigarna på ön berättar om torparnas ofta hårda och strävsamma vardag, inte sällan kantad av sjukdomar och olyckor. Många av torparna gjorde dagsverken för Orreviks-bönderna, men flera kombinerade även jordbruk med att gå till sjöss.

På nordöstra delen av Kalvön har två gamla torp funnits. Kalvö udd kallades ett av torpen i slutet av 1700-talet. 1863 bosatte sig förpantare Johannes Persson Ödman och Helena Olsdotter här med sina fyra barn. Ett av barnen blev kvar som åretruntboende på Kalvön till sin ålderdom fram på 1940-talet. Än idag kallas platsen för Ödmans udde.

Torpruin

Ett grannrtorp, känt från slutet av 1700-talet, söder om Ödmans fick namnet Klyfwarevik. Vid förra sekelskiftet bodde här en skeppare och hans fru. Väster om Klyfwaredden syns fortfarande husgrunder efter bostadshus.

Vid Skänklingarna längst i söder har flera torp och backstugor funnits. Det äldsta från sent 1700-tal kallades Nybygget. På 1850-talet kom två nya torp till här, bland annat ett bebott av en sjöman och hans fru från Orust. Den barnrika familjen blev kvar här i drygt 20 år och flyttade sedan till Göteborg.

Under 1900-talet gjorde den tilltagande urbaniseringen att torpen på Kalvön avfolkades ett efter ett. Idag finns bebyggelse (utanför reservatet) huvudsakligen på nordvästra och nordöstra delen av ön.

Korp
Corvus corax

Fåglar i barrskogen

På Kalvön växer framförallt barrträd. Då ön varit skogbevuxen lång tid har delar av den börjat få naturskogskaraktär med mycket död ved. En bit in på någon av öns många stigar möter snart ”gammelskog”, oftast högstammiga granar, varav en del är uppemot 100 år gamla. Långt uppe i granarna hörs ibland Sveriges minsta fågel, kungsfågeln, med sina höga toner och finstämda sång. I barrskogens kronor håller också flera mesarter till, exempelvis tofsmes och svartmes. Den vackert rödbröstad domherren låter då och då höra sina mjukt flöjtande toner. Nära marken bland rotvältor kan man få syn på Sveriges näst minsta fågel gärdsmysen med sin korta upprätta stjärt. Gärdsmysens kraftfulla sång kan höras hela året. Korpen i helsvart fjäderdräkt hörs ofta överflygande och lätet avslöjar enkelt vilken fågel det handlar om.

Kalvön ligger inte långt från Bokenäset, känt för sin förekomst av bok. Även på Kalvön finns inslag av bok med god föryngring och avsikten enligt skötselplanen är att gynna utvecklingen av lövträd. Bland bok och andra lövträd kan man ha turen att i maj-juni få höra grönsångarens spröda toner. Fågelns typiska sångramsa brukar träffande liknas vid ljudet när man snurrar ett mynt på en tallrik.

Spännande flora med skogsarter

För den botaniskt intresserade har en rundvandring på Kalvön mycket att ge. Bara genom att följa stigar kan man i barrskogen få se åtskilliga spännande växtarter som inte är så vanliga nära havet.

Vid stranden på den lilla ön där gångbron passerar blommar under högsommaren ett vackert bestånd av bohusmarrisp. På Kalvöns strand nära gångbron växer i vattenbrynet den salttåliga glasörten och lite högre upp skörbjuggsört, vars C-vitaminrika blad förr äts av sjömän för att undvika bristsjukdomen skörbjugg.

Inne i barrskogen på Kalvön är det gott om mossor, exempelvis vågig sidenmossa och väggmossa, som man förr tätade timrade husväggar med. På hösten finns goda möjligheter att hitta matsvamp.

Bland blåbär och mossa växer här och var revlummer och lopplummer. Revlummer användes förr till att fläta mattor. Det lättantändliga pulvret av lummers sporer (nikt) användes ibland till fyrverkerieffekter vid teatrar. Numera är alla lummerarter fridlysta.

Revlumner
Lycopodium annotinum

Stigen längs den fuktiga sluttningen innanför Storebukt är kantad av intressanta växter. På våren blommar här blåsipppa och gullpudra. Under sommaren ses dvärghäxört med sina små vita blommor och sårlåka som förr användes som sårmedel.

Norr om Storebukt, i ängssluttningen väster om Klyvareudden, växer den väldoftande orkidén grönvit nattviol och här finns även det sällsynta orustbjörnbäret.

En annan intressant sluttning är Djupviksravinen längre söderut på östsidan. Här växer också dvärghäxört i sällskap av linnea, Carl von Linnés favoritblomma. De vitrosa klockformade blommorna kan ses i juni-juli. Linnea är inte bara vacker, den användes förr mot gikt och ledvärk.

Vid stigen mot Skänklinge uddar, i sluttningen ungefär 50 meter söder om stigen som leder österut till Djupvik, blommar under sensommaren flera exemplar av den lilla orkidén knärot. Knärotens frön hör till de minsta i världen. Fröna är som dammkorn, det går 500 000 knärotsfrön på ett gram! I närheten av stigen växer också den fräscht gröna ormbunken kambräken.

Landskapet längst i söder vid Skänklinge uddar är inbjudande öppet med låga berghällar intill vattnet och sandig hedmark med gles tall- och björkskog. En fika eller picknick i detta område är en härlig upplevelse vid Borgilefjordens strand med utsikt mot närbelägna Orust och Henån.

Nästroten, *Neottia nidus-avis*, är blek eftersom den saknar klorofyll. Den får all sin näring från en marklevande svamp.

Läge

Från väg 160 ta av mot Eriksberg norr om Nötesundsbron. Följ vägvissning mot Orrevik och Kalvöns naturreservat, därefter Kompassviksvägen till P-plats. Följ vägen en bit söderut och ta sedan av mot öster efter sommarstugorna. Gå över gräsmattan. Den ca 500 meter långa stigen till Kalvön börjar i skogskanten

Text: Thomas Andersson
Illustrationer: Agnes Danielsson
Produktion: Väst kuststiftelsen, 2018